

II тарау Интернетте жұмыс істеу негіздері

4. Төмендегі кестеден бірінші бағандағы бағдарламаны іске қосу үшін кейінгі бағандағы амалдардан дұрыс амалдар ретін құр.

Paint бағдарламасын іске қосу үшін	бір рет басылады	 Программы бөлімінің	 Microsoft Office бөлімінің
	 пиктограммасы таңдалады	есептер панелінен	 менюінің
MS Word бағдарламасын іске қосу үшін	 бөлімі таңдалады	 пиктограммасы таңдалады	 пиктограммасы таңдалады
	 ярлығы таңдалады	 Стандартные бөлімінің	екі рет басылады
Internet Explorer бағдарламасын іске қосу үшін	 -ті таңдап	Windows ish stolidagi	тышқанның сол жақ түймесі
	 файл белгісі таңдалады	 ярлығы таңдалады	 Интернет Internet Explorer бөлімі таңдалады

14-сабақ. ИНТЕРНЕТТЕН МӘЛІМЕТТЕРДІ ІЗДЕУ

Ақпараттың өмірде маңызы зор. Интернеттен керек уақытында, қажетті көлемде, қысқа уақыт ішінде алып тұруымызға болады. Бірақ интернеттен ақпаратты қысқа уақыт ішінде алуда проблема бар. Бұл сабақта осы проблеманы шешу тәсілдерін қарастырамыз.

Іздестіру жүйелері

Интернет — шексіз ақпарат кені. Ақпараттар Интернетте миллиондаған веб-беттерде сақталады. Бізге қажетті ақпарат сақталған веб-бетті табу үшін оның Интернеттегі адресін білу керек. Дегенмен, интернет сағат сайын жана ақпаратпен байытылып отырады. Сондықтан кейбір (ескірген) ақпараттар Интернет тармағынан шығарып тасталады. Интернеттегі көп пайдаланылатын веб-беттердің адрестері арнаулы анықтамаларда басылып тұрады. Бірақ олардан толық ақпарат ала алмайсың. Өйткені Интернеттегі барлық веб-беттер адресін басу үшін өте үлкен көлемді кітап қажет болады. Бұл кітап басылып үлгермей жатып, Интернеттегі бірнеше адрестер өзгеретіні белгілі. Бұл проблема Іздестіру жүйелері жасалғаннан кейін оңай шешілді.

Іздестіру жүйесі — арнаулы веб-бет болып, Интернет тармағынан керекті ақпаратты іздеп табу үшін қызмет етеді.

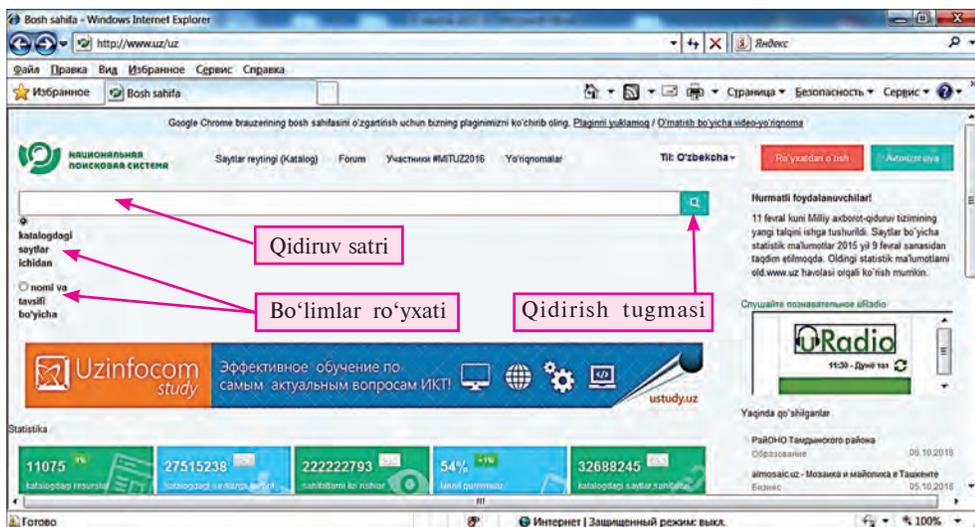
Бүгінде ондаған іздегіру жүйелері жасалған. Олардың көп колданылатындары ретінде Rambler, Aport, Yahoo, Google айтуға болады. Әрбір іздегіру жүйесінің интернет тармағында өз адресі бар. Мысалы, жоғарыда айтылған іздегіру жүйелеріне сәйкесінше **www.rambler.ru**, **www.aport.ru**, **www.yahoo.com** және **www.google.uz** адрестері бар.

Өзбекстанда да WWW.Uz ұлттық ақпарат – іздегіру жүйесі 2006 жылдың октябрь айында UZINFOCOM компьютер мен ақпарат технологияларын дамыту және енгізу орталығы тарапынан іске қосылған еді. Содан бері ұлттық ақпарат-іздегіру жүйесі электронды қызметтер, технологиялық қолайлылықтары мен функциялары бойынша интернет пайдаланушылары арасында бұқараланды. 2015 жылдың 11 февралі күні ұлттық ақпарат-іздегіру жүйесінің жаңасы іске қосылды. Ұлттық іздегіру интерфейсі өзбек және орыс тілдерінде ұйымдастырылған.

Іздегіру жүйесі веб-браузер арқылы іске қосылады, яғни браузердің адрестер қатарына іздегіру жүйесінің адресі енгізіледі. Іздегіру жүйелері (веб-бет) түрлі көрініске ие болғанымен олардың жұмыс істеуі дерлік бірдей. Оларды пайдалануды Өзбекстандағы іздегіру жүйесі WWW.Uz мысалында қарастырамыз.

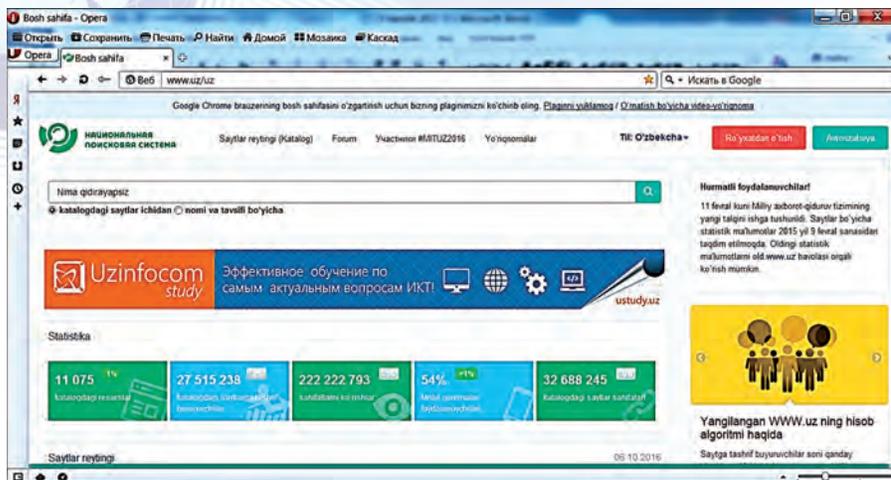
Іздегіру жүйесінде жұмыс істеу

Іздегіру жүйесін іске қосу үшін алдымен Internet Explorer бағдарламасын іске қосамыз. Браузердің адрестер қатарына іздегіру жүйесінің адресі – **www.uz/uz** (орыс тіліндегі интерфейсін ашу үшін **www.uz/ru**)-ді енгізіп, Enter клавишын басамыз. Браузер мәліметтер алаңына WWW.UZ іздегіру жүйесінің бас беті шығады:

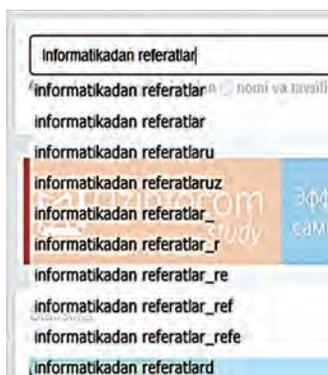

II тарау Интернетте жұмыс істеу негіздері

Бұл интерфейс Opera веб-браузерінде төмендегі көріністе шығады:

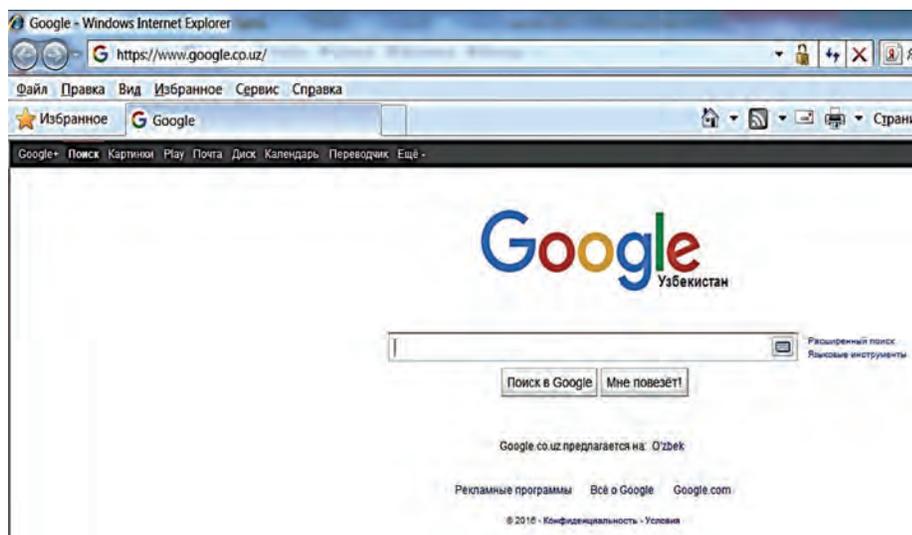

Алдымен Интернеттен қандай ақпаратты іздеу керек екенін анық білу қажет. Ол бір тақырып бойынша мақала, ойын бағдарламасы, компьютер қондырғыларының драйвері, тағы басқалар болуы мүмкін. Ұлттық іздестіру жүйесі іздестіру жүйесі каталогындағы және пайдаланушының іздестіру каталогына қосылған сайттар ішіндегі мәліметтерді оның аты мен классификациясы бойынша іздеу мүмкіндігін береді. Егер бір мақаланың тақырыбы немесе бір сипаты белгілі боса, іздестіру жүйесіндегі **Іздеу сипаттарынан** “Аты және классификациясы бойынша” клавишін таңдаған соң, іздестіру қатарына осы мақаланың тақырыбы немесе мақалада кездесуі мүмкін сөз немесе тіркес, яғни кілт сөз енгізіліп, іздестіру клавиші басылады. Мысалы, информатикадан рефераттарды іздеу керек болса, онда іздестіру қатарына “информатикадан рефераттар” кілт сөзі енгізіледі. Кілт сөзді енгізу үдерісінде іздестіру жүйесі түрлі кілт сөздерді ұсынуы мүмкін (солдағы сурет).

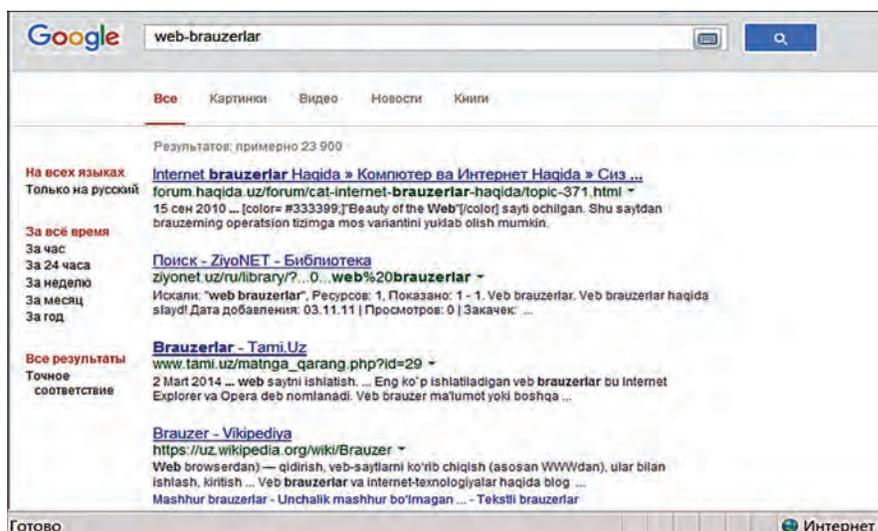

Осы кілт сөзге сәйкес іздеу нәтижесінде, әдетте іздестіру жүйесі бетінде іздеу нәтижесінде анықталған деректер саны, сайттар адресі мен аттары шығады (ондағы сурет).

Қазіргі күнде әлем бойынша пайдаланушылар арасындағы танымалдарының бірі **Google** іздестіру жүйесі, ол өте көп тілде іздестіру мүмкіндігін береді. Бұл жүйені іске қосу үшін веб-браузер адресстер қатарына “google.uz” сөзін жазып Enter клавишін басқан жеткілікті. Іздестіру жүйесінің интерфейсі шығады:

Жүйенің іздестіру қатарына “веб-браузерлер” кілт сөзі енгізілсе, төмендегі іздеу нәтижелері шығады:

II тарау Интернетте жұмыс істеу негіздері

Іздестіру уақытын кемеіту үшін ақпаратты тақырып бойынша іздеу мүкін. Тақырыптар түрліше болуы мүмкін. Мысалы, Ramblerдің тақырыптар тізіміне “Спорт”, “Кино және музыка”, “Технологиялар”, “Ойындар” сияқтылар енгізілген. Интернеттің тек тандалған бөлімге тиісті құжаттарының ішінен ізделеді.

1. Интернеттен керекті ақпаратты табу үшін нелерді білу керек?
2. Интернет ақпарат іздестіру жүйелері туралы айт.
3. Қандай іздестіру жүйелерінің адресстерін білесің?
4. Ақпарат іздестіру жүйелеріне іздестіру қатары не үшін қажет?
5. Ақпарат іздестіру жүйесінің көмегімен Өзбекстан мемлекеті туралы ақпарат тап.
6. Ақпарат іздестіру жүйесінің көмегімен Интернеттен спорт жаңалықтарын тап.
7. Интернеттен компьютерге қатысты жаңалықтарды тап.

1. Нүктелердің орнына оң жақ бағандағы керекті сөздерді қойып көшір.

...— арнаулы веб-бет болып, интернет тармағынан керекті ақпаратты іздеп табу үшін қызмет етеді.	Іздестіру жүйесі
...лер веб-бетті көрсетуді қамтамасыз ететін бағдарлама	Тузету менюі
...көмегімен қиып алу, нұсқа алу, іздеу амалдарын орындайды.	Веб-браузер

2. Кестенің әрбір бағанында берілген әріптен басталатын Информатика сабағында өткен түсінік, атау, қондырғы және бағдарламаны жаз.

A	I	M	P	W

3. Төмендегі міндеттердің бірін тандап орында:
  - 1) Мектебіңнің сайтына кір және мектеп тарихы туралы мәлімет ал.
  - 2) Ziyonet.uz форумынан оқушылар әдебі жайлы мәлімет ал.
  - 3) ref.uz сайтынан сайыпқыран Әмір Темірдің өміріне байланысты рефераттар ізде.